

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

PROJEKTO NR. 09.4.3-ESFA-V-834-03-0001 „MASTER-PRO DARBINĖJE VEIKLOJE ĮGYJAMŲ AUKŠTO MEISTRIŠKUMO KVALIFIKACIJŲ POSISTEMĖS MODELIO SUKŪRIMAS“ VEIKSMO „ATNAUJINTAS DOKUMENTŲ PAKETAS, SKIRTAS DARBDAVIŲ ASOCIJUOTOMS STRUKTŪROMS, SIEKIANČIOMS KURTI DARBINĖJE VEIKLOJE ĮGYJAMAS AUKŠTO MEISTRIŠKUMO KVALIFIKACIJŲ POSISTEMES“

2 PRIEDAS. MEISTRIŠKUMO KVALIFIKACIJŲ SUSIEJIMO SU LIETUVOS KVALIFIKACIJŲ SANDARA GAIRĖS

Turinys

Įvadas	2
1. Bendrosios meistriškumo kvalifikacijų susiejimo su Lietuvos kvalifikacijų sandara gairės	3
1.1. Lietuvos kvalifikacijų sandaros samprata	3
1.3. Meistriškumo kvalifikacijų ir Lietuvos kvalifikacijų sandaros sąsajos	13
2. Rekomendacijos meistriškumo kvalifikacijoms susieti su Lietuvos kvalifikacijų sandara	15
Šaltiniai	15

Įvadas

Europos Sąjungos valstybių narių švietimo sistemos ir jose teikiamos kvalifikacijos atspindi nacionalines tradicijas ir neretai viena nuo kitos skiriasi. Todėl kyla sunkumų norint įvertinti, ką tam tikrą kvalifikaciją kitoje šalyje įgijęs asmuo žino, supranta ir geba atlikti tam tikromis mokymosi ar darbo aplinkybėmis. Vienoje šalyje suteiktos kvalifikacijos vertė nebūtinai yra suprantama kitoje šalyje, o tai gali lemti nepasitikėjimą šių kvalifikacijų kokybe ir turiniu. Europos kvalifikacijų sandara yra naudojama kaip instrumentas, padedantis įvertinti ir pripažinti užsienyje įgytas kvalifikacijas ir kompetencijas.

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba patvirtino *Rekomendaciją dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandaros kūrimo* 2008/C 111/01/EB (toliau – Rekomendacija). Vienas pagrindinių Rekomendacijos tikslų - panaudojus Europos kvalifikacijų sandarą kaip bendrą atskaitos sistemą, sukurti mechanizmus, kurie palengvintų visų lygmenų kvalifikacijų, apimančių bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą ir aukštąjį mokslą, suteikimą bei jų tarptautinį pripažinimą, tuo padidinant asmenų teritorinį ir profesinį judumą. To siekiant, Rekomendacijose Europos Sąjungos valstybėms narėms rekomenduota iki 2010 m. pasirengti nacionalines kvalifikacijų sistemas ir susieti jas su Europos kvalifikacijų sandara.

Lietuvos kvalifikacijų sandara buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 535 „Dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros patvirtinimo“. Ją sudaro bendrais kriterijais apibrėžta kvalifikacijų lygmenų struktūra. 2012 m., parengus kvalifikacijų sandarų palyginimo ir susiejimo gaires, Lietuvos kvalifikacijų sandara buvo susieta su Europos kvalifikacijų sandara. Tai leidžia Lietuvoje įgyjamas profesines ir akademinės kvalifikacijas prilyginti ir pripažinti kitoms Europos Sąjungoms valstybėms, ir atvirkščiai – Lietuvos švietimo įstaigoms bei darbdaviams gauti informaciją apie asmens užsienyje įgytų kompetencijų ar kvalifikacijos vertę Lietuvoje.

Šio dokumento paskirtis – pateikti Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenų nustatymo kriterijus, kuriais remiantis darbinėje veikloje įgyjamų meistriškumo kvalifikacijų rengėjai galėtų numatyti šių kvalifikacijų sąsajas su atitinkamais Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenimis.

1. Bendrosios meistriškumo kvalifikacijų susiejimo su Lietuvos kvalifikacijų sandara gairės

1.1. Lietuvos kvalifikacijų sandaros samprata

Lietuvos kvalifikacijų sandara (LTKS) nustato Lietuvos Respublikos kvalifikacijų, grindžiamų asmens veiklai reikalingomis kompetencijomis, lygmenų sistemą. Ji parengta siekiant:

- klasifikuoti Lietuvoje nustatytas kvalifikacijas;

Kvalifikacijų skirstymas į hierarchinius lygmenis susiklostė evoliuciškai ir yra istorinės institucinės kvalifikacijų sistemų raidos išdava (Tūtlys, 2012). Toks kvalifikacijų klasifikavimas yra reikalingas nacionalinės kvalifikacijų sistemos valdymui, padeda suprasti ir apibrėžti skirtumus tarp skirtingų kvalifikacijų ar to paties pavadinimo, tačiau skirtingo kvalifikacijų lygmens, parodo kvalifikacijos siekiantiems ir dirbantiems asmenims kvalifikacijos įgijimo ir profesinio tobulėjimo kelius bei perspektyvas, padeda palyginti Lietuvoje ir kitose šalyse teikiamas kvalifikacijas.

- sudaryti sąlygas derinti kvalifikacijas su šalies ūkio poreikiais, koordinuoti šalies ekonominę, socialinę ir užimtumo politiką;

Lietuvos kvalifikacijų sandara yra atskaitos sistema siekiant dermės tarp švietimo sistemoje teikiamų kvalifikacijų pasiūlos ir darbo rinkoje esančios realios kvalifikuotų specialistų paklausos. Tai padeda koordinuoti švietimo, ekonominę bei socialinę politiką. Labai svarbu, kad formuojant kvalifikacijas į šį procesą aktyviai įsitrauktų tiek darbdaviai, tiek švietimo sistemos atstovai. Darbdaviai gali būti laikomi švietimo sistemos užsakovais, t. y. jų formuluojami poreikiai dėl kvalifikuotų specialistų kompetencijų turi būti atsakingai paversti mokymosi rezultatais ar kompetencijų ribomis kvalifikacijų aprašuose atskirų ūkio sektorių profesiniuose standartuose.

- užtikrinti kvalifikacijų nustatymo, įgijimo, vertinimo ir pripažinimo procesų aiškumą bei prieinamumą;

Lietuvos kvalifikacijų sandara suteikia aiškią struktūrą, padedančią nustatyti ir įvertinti kvalifikacijų tarpusavio sąveikas ir jų pozicijas hierarchinių lygmenų struktūroje (Tūtlys, 2012). Kvalifikacijų priskyrimas Lietuvos kvalifikacijų sandarai padeda suprasti keliamus reikalavimus išsilavinimui ir pačiai kvalifikacijai, suteikia informacijos apie tolimesnes profesinio tobulėjimo galimybes, siekiant įgyti aukštesnio lygmens kvalifikaciją, leidžia įveikinti profesinės patirties metu, neformalioju ar savišvietos būdu įgytų kompetencijų vertinimą ir pripažinimą siekiant kvalifikacijos.

- informuoti asmenis apie įvairiai profesinei veiklai reikalingų kvalifikacijų turinį, įgijimą, tobulinimą ir (ar) keitimą;

Lietuvos kvalifikacijų sandara tarnauja ir visuomenės profesinio informavimo tikslais, padeda besimokantiems ir dirbantiems asmenims greičiau ir lengviau surasti informaciją apie kvalifikacijas, jų įgijimo būdus, profesinio tobulėjimo

galimybes ir pan. Šis instrumentas atlieka kvalifikacijų paieškos rodyklės, pagrįstos kvalifikacijų lygmenimis, funkciją (Tūtlys, 2012).

- sudaryti sąlygas palengvinti darbo jėgos mobilumą šalies ir tarptautiniu mastu;

Lietuvos kvalifikacijų sandara apima visas šalyje aprašytas kvalifikacijas ir leidžia vieningiau suprasti įrašus mokymosi baigimą liudijančiuose dokumentuose (diplomuose, pažymėjimuose) tiek mokymąsi baigusiems asmenims, tiek darbdaviams. Lietuvos kvalifikacijų sandara yra susieta su Europos kvalifikacijų sandara (EKS), todėl standartizuoti įrašai apie mokymo / studijų programos, suteikto išsilavinimo ar kvalifikacijos lygmenį pagal EKS leidžia sklandžiau ir greičiau atlikti kvalifikacijų pripažinimo kitose šalyse procedūras, taip palengvinamas besimokančių asmenų ir darbo jėgos judumas.

- skatinti mokymąsi visą gyvenimą, taikant formaliojo, neformaliojo ir savišvietos mokymo formas ir būdus, siekiant pereiti iš vieno kvalifikacijos lygmens į kitą (*Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimo su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara ir Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sandara ataskaita, 2012*);

Lietuvos kvalifikacijų sandarai priskirtų kvalifikacijų kompetencijas asmuo gali įgyti mokydamasis pagal formaliojo arba neformaliojo švietimo programas, savišvietos būdu ar iš profesinės veiklos patirties. Ši sandara tarnauja taip pat kaip įrankis skatinti asmenų mokymąsi visą gyvenimą, parodant galimybes siekti aukštesnio lygmens kvalifikacijos.

Lietuvos kvalifikacijų sandarą sudaro 8 lygmenys. Toks lygmenų skaičius buvo pasirinktas remiantis atliktų darbo rinkos tyrimų duomenimis, darbo procesų veiklos sistemos analize, švietimo sistemos praktika ir refleksyvinės analizės rezultatais (*Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija, 2007*). Lietuvos kvalifikacijų sandaroje kiekvienas kvalifikacijos lygmuo aprašomas taip, kad būtų aišku, kuo ypatinga to lygmens kvalifikacija. Kvalifikacijų lygmenims aprašyti taikomi trys kriterijai:

- *veiklos sudėtingumas* – kriterijus, naudojamas veiklos pobūdžiui, užduočių įvairovei ir sudėtingumui bei veiklai atlikti reikalingų žinių lygiui apibūdinti;
- *veiklos savarankiškumas* – kriterijus, naudojamas veiklos organizavimo ir pavaldumo pobūdžio kitimui bei atsakomybės laipsniui apibūdinti;
- *veiklos kintamumas* – kriterijus, naudojamas veiklos technologinės ir organizacinės aplinkos kintamumui apibūdinti.

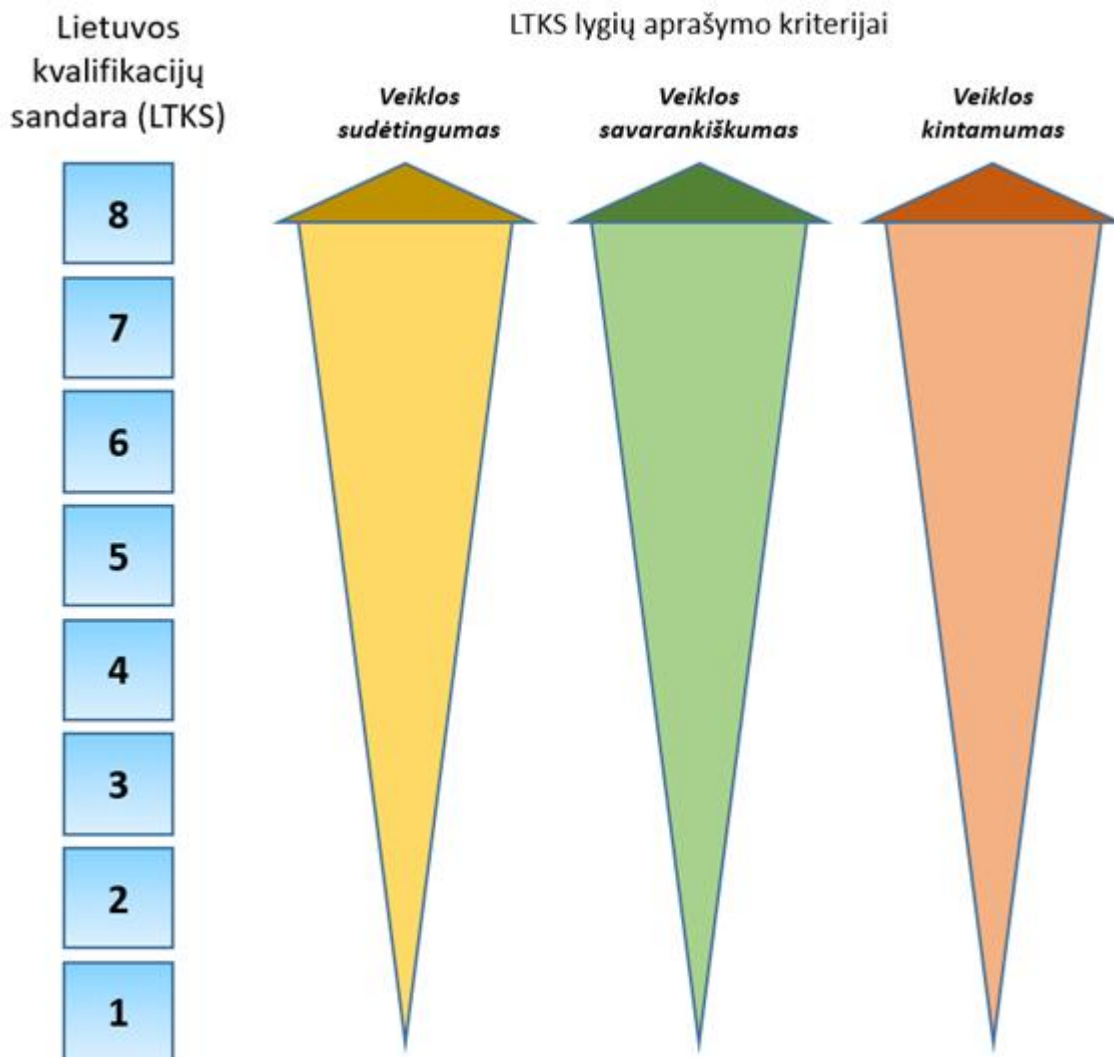
Veiklos sudėtingumą lemia veiklos turinio kiekybinė plėtra, pasireiškianti veiklą sudarančių uždavinių skaičiaus augimu, ir veiklos turinio kokybinė plėtra, susijusi su veiklos turinio kokybiniais pokyčiais, kai nauji uždaviniai apima skirtingas veiklos sritis, o jų sprendimas vyksta naudojant skirtingas technologines priemones. Tai galima pavadinti veiklos universalumo didėjimu.

Veiklos savarankiškumas apibrėžia veiklos turinio ir darbo organizavimo sudaromas galimybes žmogui savarankiškai arba vadovaujant ir prižiūrint kitiems asmenims priimti veiklos uždaviniams vykdyti reikalingus sprendimus ir juos įgyvendinti. Veiklos savarankiškumo lygį lemia veiklos uždavinių sudėtingumas ir jų poveikis veiklą atliekančio asmens kompetencijai ir kvalifikacijai; formalūs ir reglamentuoti profesinės veiklos

reikalavimai, keliami asmens kvalifikacijai. Šiuos reikalavimus reglamentuoja įvairios sektorinės ir šakinės organizacijos arba valstybė (valstybės reguliuojamų profesijų atveju). Kuo žmogaus socioprofesinis statusas yra aukštesnis, o organizacijoje atliekamos funkcijos svarbesnės bei labiau susijusios su organizacijos strateginiais tikslais ir uždaviniais, tuo veikla yra savarankiškesnė, o veiklos uždaviniai pasižymi naujovių paieška ir taikymu. Susidūrus su naujais ir nestandartiniais uždaviniais, reikia ieškoti originalių sprendimų, todėl savarankiškumas tampa itin svarbus ir reikšmingas. Vystantis profesinei veiklai, ilgainiui originalūs ir nestandartiniai veiklos uždaviniai yra standartizuojami, t. y. sukuriama detalios jų sprendimo procedūros, instrukcijos, technologijų aprašai, kitos technologinės ir organizacinės priemonės. Tai sumažina veiklai atlikti būtinus kvalifikacinius reikalavimus bei suteikia galimybę perduoti šių uždavinių sprendimą žemesnio lygmens kvalifikaciją turintiems asmenims intensyviai prižiūrint ir kontroliuojant jų atliekamą darbą.

Veiklos kintamumą rodo momentiniai technologiniai, organizaciniai pokyčiai, turintys trumpalaikį poveikį veiklos turinio kaitai. Paprastai jie lemia naujų gebėjimų, įgyjamų paprastai ir greitai, poreikį. Šie pokyčiai dažniausiai nereikalauja esminių dirbančiojo kvalifikacijos struktūros pakeitimų. Ir priešingai – kartu su ilgalaikiais technologiniais, organizaciniais, ekonominiais pokyčiais atsiranda aukštesnių arba visiškai naujų kompetencijų poreikis, ir tai gali pareikalauti reikšmingų ar net esminių darbuotojo kvalifikacijos struktūros pakeitimų.

Šie kvalifikacijų lygmens nustatymo kriterijai buvo pasirinkti atsižvelgiant į Lietuvos kontekstą. Jie parinkti taip, kad atitinkamų lygmenų kvalifikacijų turinys būtų geriau suprantamas pagrindiniams Lietuvos kvalifikacijų sistemos dalyviams – kvalifikacijų siekiantiems asmenims ir darbdaviams. Tarp kvalifikacijų lygmenų ir išskirtų jų aprašymo kriterijų yra tiesioginė sąsaja – kuo aukštesnio lygmens kvalifikacija, tuo didesnio sudėtingumo, savarankiškumo ir kintamumo veiklos jai priskiriamos.

1 pav. Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenys ir jų sąsaja su aprašymo kriterijais

Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenų aprašai pateikiami 1 lentelėje. Jie yra patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 535 „Dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo“.

1 lentelė. Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenų aprašai

Kvalifikacijos lygmuo	Veiklos sudėtingumas	Veiklos savarankiškumas	Veiklos kintamumas
1 lygmuo	Kvalifikacija skirta veiklai, susidedančiai iš vieno ar kelių paprastų specializuotų veiksmų ar operacijų. Atliekant	Veiklos aplinka yra aiški, veikla atliekama pagal detalias instrukcijas, kai kuriais atvejais būtina	Veiklą sudarančios situacijos, veiksmai ir operacijos yra pastovūs ir nuolat kartojasi.

	veiklą gebama pritaikyti pagrindines veiklai būdingas žinias.	intensyvi priežiūra, vadovavimas ir pagalba.	
2 lygmuo	Kvalifikacija skirta veiklai, kurią sudaro veiksmai ir operacijos, skirti paprastoms problemoms spręsti. Atliekant veiklą, gebama pritaikyti pagrindines veiklai būdingas faktines žinias.	Veiklai atlikti reikalinga priežiūra ir vadovavimas.	Veiklą sudarantys veiksmai ir operacijos yra pastovūs.
3 lygmuo	Kvalifikacija skirta veiklai, susidedančiai iš veiksmų ir operacijų siaurose veiklos srityse. Veikla gali apimti kelis ir daugiau specializuotų veiklos uždavinių, kuriems reikia pritaikyti gerai žinomus ir išbandytus sprendimus. Atliekant veiklą, gebama pritaikyti veiklai būdingas žinias apie veiklos srities faktus, principus ir procesus.	Veikla atliekama savarankiškai arba vadovaujant aukštesnės kvalifikacijos darbuotojui ir esant išorinei atlikimo kokybės kontrolei.	Veiklos aplinka gali reikalauti gebėjimo prisitaikyti prie paprastų konteksto pokyčių.
4 lygmuo	Kvalifikacija skirta veiklai, susidedančiai iš veiksmų ir operacijų palyginti plačiose veiklos srityse. Veikla atliekama, vykdant keletą ir daugiau specializuotų veiklos uždavinių, kurių galimi sprendimai ne visada išbandyti ir žinomi. Atliekant veiklą, gebama pritaikyti faktines ir teorines žinias, būdingas plačiam kontekstui, susijusiam su veiklos sritimi.	Veikla atliekama savarankiškai, prisiimant atsakomybę už veiklos atlikimo procedūrų ir rezultatų kokybę. Įgijus nustatytos trukmės profesinės veiklos patirties, kvalifikacija leidžia perduoti praktinius veiklos įgūdžius žemesnės kvalifikacijos darbuotojams ir prižiūrėti jų veiklą.	Veiklos aplinka reikalauja gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių, lemiamų veiklos konteksto kaitos, kuri dažniausiai nuspėjama.
5 lygmuo	Kvalifikacija skirta veiklai, pasižyminčiai kompleksišku veiklos uždavinių derinimu skirtingose veiklos srityse. Veikla apima žemesnės kvalifikacijos	Darbuotojas atlieka veiklą savarankiškai, jos priežiūra apsiriboja tik rezultatų įvertinimu. Veiklos uždavinius nustato aukštesnės kvalifikacijos	Veiklos technologiniai ir organizaciniai reikalavimai bei jos aplinka nuolat kinta, pokyčiai dažnai nenuspėjami ir gali

	<p>darbuotojų kompetencijų vertinimą ir mokymą. Veikla reikalauja derinti išsamias veiklos srities žinias su bendrosiomis žiniomis, sprendžiant įvairias specializuotas veiklos užduotis keliose skirtingose veiklos srityse.</p>	<p>darbuotojas, dažnai suteikdamas veiklos atlikėjui galimybes pasirinkti šių uždavinių sprendimo būdus ir priemones. Darbuotojas vadovauja žemesnės kvalifikacijos darbuotojų veiklai, planuoja ir skirsto veiklos užduotis, prižiūri veiklos atlikimą, konsultuoja ir tikrina veiklos atlikimo kokybę.</p>	<p>būti susiję su naujomis veiklos sritimis.</p>
6 lygmuo	<p>Kvalifikacija skirta sudėtingai veiklai, pasižyminčiai uždavinių ir jų turinio įvairove. Sprendžiant uždavinius įvairiose profesinės veiklos srityse, naudojamos įvairios priemonės ir metodai. Todėl veiklai atlikti reikia taikyti plačias teorines žinias, pagrįstas naujų fundamentinių ir taikomųjų tyrimų rezultatais arba būtinas įvairioms naujovėms įdiegti.</p>	<p>Veikla atliekama savarankiškai, pasirenkant uždavinių atlikimo būdus ir organizuojant atitinkamų žmonių darbą išskeltiems uždaviniams spręsti. Todėl šio lygmens kvalifikacijos apima gebėjimus planuoti veiklą, atsižvelgiant į numatytus tikslus, analizuoti ir fiksuoti savo veiklos rezultatus ir teikti ataskaitas veiklą koordinuojantiems asmenims, koreguoti veiklą, atsižvelgiant į veiklos rezultatų analizę ir specialistų rekomendacijas, taip pat vykdyti įvairią projektinę veiklą.</p>	<p>Veiklos aplinka reikalauja gebėjimo prisitaikyti prie nuolatinių ir paprastai nenuspėjamų pokyčių, kuriuos lemia žinių ir technologijų pažanga konkrečioje profesinėje srityje. Kvalifikacija leidžia patobulinti ir praplėsti profesinės srities žinias ir, patiems įvertinus savo veiklą, mokyti savarankiškai (plėtoti pažintines kompetencijas), kaip to reikalauja profesinės veiklos kaita.</p>
7 lygmuo	<p>Kvalifikacija skirta sudėtingai veiklai, susidedančiai iš įvairių tarpusavyje susijusių uždavinių, kurie gali apimti keletą giminingų profesinių veiklų sritis. Todėl veiklai atlikti reikia ekspertinio naujausių žinių profesinės veiklos ir jai artimose ar giminingose srityse</p>	<p>Veikla atliekama savarankiškai nustatant atitinkamos srities uždavinius, priimant savarankiškus sprendimus, orientuotus į veiklos tobulinimą ir gerinimą. Veiklai būdingas vadovavimas kitų darbuotojų veiklai. Todėl šio lygmens</p>	<p>Dėl žinių, technologijų, darbo organizavimo pažangos įvairiose veiklų srityse šio lygmens veikla ir jos aplinka intensyviai kinta, pokyčiai sunkiai prognozuojami, veiklą sudaro nuolat kintantys uždavinių deriniai. Todėl veiklos</p>

	vertinimo ir pritaikymo, naujų faktų atradimo atliekant taikomuosius profesinės veiklos tyrimus, kūrybiško teorinių žinių ir naujausių mokslinių tyrimų rezultatų taikymo.	kvalifikacijos apima gebėjimus savarankiškai atlikti taikomojo pobūdžio tyrimus, teikti konsultacijas veiklos srityje, koordinuoti projektus, orientuotus į kitų žmonių kvalifikacijos tobulinimą ir inovacijų diegimą, analizuoti veiklos rezultatus ir juos pristatyti.	kaitai reikia gebėjimo priimti inovatyvius sprendimus, pagrįstus tyrimų rezultatais, įvertinti alternatyvius sprendimo variantus ir galimas socialines bei etines veiklos pasekmes.
8 lygmuo	Kvalifikacija skirta itin sudėtingai veiklai, kuriai būdingas naujovių – naujų žinių, idėjų, technologijų, veiklos atlikimo būdų, metodų ir procesų – kūrimas. Todėl reikia naujų žinių veiklos srityse atradimo, remiantis vykdomų fundamentinių ir taikomųjų mokslinių tyrimų rezultatais, integruojant įvairių veiklos sričių žinias. Veikla pasižymi strateginio pobūdžio uždaviniais, kurie gali apimti įvairias skirtingas veiklos sritis ar mokslinių tyrimų dalykus.	Veikla strategiškai planuojama prisiimant atsakomybę už kitų darbuotojų veiklos rezultatus ir jos kokybę, savarankiškai priimami strategiškai svarbūs sprendimai. Būdingas atitinkamos veiklos srities specialistų mokymas ir konsultavimas. Todėl reikia gebėjimų priimti visuomeninės reikšmės strateginius sprendimus, savarankiškai planuoti ir vykdyti fundamentinius ir (arba) taikomuosius mokslinius tyrimus, perteikti naujausias žinias (skleisti patirtį) atitinkamos srities specialistams, koordinuoti mokslinius ir taikomųjų tyrimų projektus.	Intensyvūs ir neprognozuojami veiklos, jos aplinkos pokyčiai reikalauja pasirengimo nuolatiniams pokyčiams, atvirumo naujovėms, teigiamo požiūrio į organizacijos ir visuomenės plėtrą, gebėjimų originaliai spręsti problemas įvertinus jų kontekstą, gebėjimų inicijuoti ir kurti pokyčius įvairiose veiklos ir visuomenės gyvenimo srityse.

Lyginant skirtingus kvalifikacijų lygmenų aprašymus, išskiriami esminiai kiekvieno lygmens turinio elementai (Tūtlys, 2012):

1 lygmuo: veiksmų elementarumas ir siaura specializacija; pagrindinių bazinių žinių taikymas; būtina intensyvi priežiūra, vadovavimas ir pagalba teikiant detalias instrukcijas; nuolatinis veiksmų ir operacijų pasikartojimas.

2 lygmuo: paprastų problemų sprendimas; pagrindinių faktinių žinių taikymas atliekant veiklą; priežiūros, vadovavimo ir pagalbos reikalingumas; veiksmų ir operacijų pastovumas.

3 lygmuo: paprasti veiksmai ir operacijos keliose veiklos srityse; specializuoti veiklos uždaviniai; gerai žinomų ir išbandytų sprendimų taikymas; žinių apie veiklos srities faktus, principus ir procesus taikymas; savarankiškas veiklos atlikimas, vadovaujant aukštesnės kvalifikacijos darbuotojui ir vykstant atlikimo kokybės kontrolei; gebėjimas prisitaikyti prie paprastų veiklos aplinkos pokyčių (pačiam veiklos turiniui nekintant).

4 lygmuo: veiksmai ir operacijos plačiose veiklos srityse; veiklą sudaro keli specializuoti veiklos uždaviniai (gali būti skirtingų sričių); naudojami ne visada išbandyti ir žinomi sprendimai; taikomos plataus konteksto teorinės ir faktinės žinios; prisiimama atsakomybė už veiklos procedūrų ir rezultatų kokybę; veikla gali apimti ir žemesnės kvalifikacijos darbuotojų mokymą ir jų veiklos priežiūrą.

5 lygmuo: skirtingoms veiklos sritims būdingų sudėtingų veiklos uždavinių derinimas; žemesnės kvalifikacijos darbuotojų kompetencijų vertinimas; išsamios veiklos srities žinios derinamos su bendrosiomis žiniomis; veiklos atlikėjas pats pasirenka veiklos uždavinių sprendimo būdus ir priemones; vadovavimas žemesnės kvalifikacijos darbuotojų veiklai, veiklos uždavinių planavimas; darbuotojų konsultavimas ir veiklos atlikimo kokybės tikrinimas; reikalavimai prisitaikyti ne tik prie kintančios aplinkos, bet ir prie kintančių technologinių ir organizacinių reikalavimų.

6 lygmuo: plačių teorinių žinių, pagrįstų naujų fundamentinių ir taikomųjų tyrimų rezultatais bei taikomojo pobūdžio žinių, susijusių su naujovių diegimu, taikymas; gebėjimas organizuoti kitų darbuotojų (nebūtinai žemesnės kvalifikacijos) darbą; gebėjimas planuoti veiklą pagal tikslus bei analizuoti savo ir kitų darbuotojų veiklos rezultatus; gebėjimas savarankiškai koreguoti veiklą, atsižvelgiant į veiklos rezultatų savianalizę; gebėjimas vykdyti projektinę veiklą; gebėjimas prisitaikyti prie nuolatinių ir nenusėjamų žinių bei technologijų pažangos pokyčių profesinėje srityje.

7 lygmuo: veikla apima keletą giminingų profesinių veiklų sritis; ekspertinis naujausių žinių profesinėje veikloje ir jai artimose ar giminingose srityse taikymas ir vertinimas; naujų faktų atradimas atliekant taikomuosius profesinės veiklos tyrimus; kūrybiškas teorinių žinių ir mokslinių tyrimų rezultatų taikymas; veiklos uždavinių nustatymas; gebėjimas savarankiškai atlikti taikomuosius tyrimus; gebėjimas koordinuoti projektus, skirtus kitų asmenų kvalifikacijai tobulinti ir naujovėms diegti; gebėjimas priimti inovatyvius, tyrimų rezultatais pagrįstus sprendimus bei įvertinti alternatyvius sprendimo variantus; gebėjimas įvertinti ir atsižvelgti į galimas socialines ir etines veiklos pasekmes.

8 lygmuo: naujų žinių, idėjų, technologijų, veiklos atlikimo būdų, metodų ir procesų kūrimas; gebėjimas vykdyti fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus, integruojant įvairių mokslinių disciplinų ir veiklos sričių žinias; gebėjimas strategiškai planuoti veiklą; gebėjimas savarankiškai priimti visuomeninės reikšmės strateginius sprendimus; gebėjimas koordinuoti mokslinių ir taikomųjų tyrimų projektus; gebėjimas perteikti naujausias žinias atitinkamos srities specialistams; gebėjimas inicijuoti ir kurti pokyčius įvairiose veiklos ir visuomenės gyvenimo srityse.

1.2. Europos kvalifikacijų sandaros samprata

Europos kvalifikacijų sandara (EKS, angl. *European Qualifications Framework*, EQF) – bendra europinė kvalifikacijų lygmenų aprašų sistema, padedanti susieti skirtingų šalių nacionalines kvalifikacijų sistemas ir veikianti kaip perkėlimo mechanizmas, kad skirtingų Europos šalių ir sistemų kvalifikacijos taptų aiškesnės ir suprantamesnės. EKS parengta siekiant dviejų pagrindinių tikslų: skatinti piliečių mobilumą tarp šalių ir palengvinti mokymąsi visą gyvenimą.

EKS pagrindą sudaro aštuoni kvalifikacijų lygmenys, kurie yra aprašyti per mokymosi pasiekimus. EKS pripažįsta, jog Europos švietimo ir mokymo sistemos yra tokios skirtingos, kad norint palyginti ir susieti skirtingas šalis ir institucijas, būtina pasitelkti mokymosi rezultatus. EKS struktūroje mokymosi rezultatai apibrėžiami kaip visuma to, ką besimokantysis turėtų žinoti, suprasti ir gebėti padaryti, baigęs mokymosi procesą. EKS pabrėžiami mokymosi rezultatai, o ne įdėtos pastangos, tokios kaip mokymosi trukmė. Mokymosi rezultatai suskirstyti į tris grupes: žinias, įgūdžius ir atsakomybę bei savarankiškumą. Tai reiškia, kad kvalifikacijas (skirtingais deriniais) sudaro įvairiausi mokymosi rezultatai, įskaitant teorines žinias, praktinius ir techninius įgūdžius bei socialines kompetencijas, susijusias su asmens atsakomybe ir savarankiškumu. EKS apima visus švietimo lygmenis – bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą ir aukštąjį mokslą.

EKS kontekste:

- **žinios** apibūdinamos kaip teorinės ir (arba) faktinės;
- **įgūdžiai** apibūdinami kaip pažintiniai (jiems priklauso loginio, intuityviojo ir kūrybinio mąstymo pasitelkimas) bei praktiniai (jiems priklauso fizinis miklumumas ir metodų, medžiagų, priemonių bei įrankių naudojimas);
- **atsakomybė ir savarankiškumas** apibūdinami kaip besimokančio asmens gebėjimas savarankiškai ir atsakingai taikyti žinias ir įgūdžius.

Europos kvalifikacijų sandaros lygmenų aprašai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Europos kvalifikacijų sandaros lygmenų aprašai

Lygmuo	Žinios	Įgūdžiai	Atsakomybė ir savarankiškumas
1 lygmuo	Pagrindinės bendrosios žinios.	Elementarūs įgūdžiai, reikalingi paprastoms užduotims atlikti.	Dirbti ar mokytis struktūrizuotame kontekste, tiesiogiai prižiūrint kitam asmeniui.
2 lygmuo	Pagrindinės darbo arba mokymosi srities faktinės žinios.	Bendrieji pažintiniai ir praktiniai įgūdžiai, reikalingi tam, kad būtų naudojama tinkama informacija siekiant atlikti užduotis ir spręsti	Dirbti ar mokytis prižiūrint kitam asmeniui, turint tam tikrą savarankiškumą.

		įprastas problemas, naudojant paprastas taisykles ir priemones.	
3 lygmuo	Darbo arba mokymosi srities faktų, principų, procesų ir bendrųjų sampratų žinojimas.	Pažintinių ir praktinių įgūdžių spektras, reikalingas užduotims atlikti ir problemoms spręsti pasirenkant ir taikant pagrindinius metodus, priemones, medžiagas ir informaciją.	Imtis atsakomybės už darbo arba mokymosi užduočių atlikimą sprendžiant problemas, pritaikyti savo elgesį atsižvelgiant į aplinkybes.
4 lygmuo	Faktinės ir teorinės plataus konteksto darbo arba mokymosi srities žinios.	Pažintinių ir praktinių įgūdžių spektras, reikalingas specifinėms darbo arba mokymosi srities problemoms spręsti.	Dirbti savarankiškai vadovaujantis dažniausiai nuspėjamos, tačiau galinčios kisti darbo arba mokymosi aplinkos gairėmis. Prižiūrėti įprastą kitų darbuotojų darbą, imtis tam tikros atsakomybės už darbo arba mokymosi veiklos vertinimą ir gerinimą.
5 lygmuo	Išsamios specializuotos faktinės ir teorinės darbo arba mokymosi srities žinios ir šių žinių ribų suvokimas.	Platus pažintinių ir praktinių įgūdžių spektras, reikalingas siekiant kūrybiškai spręsti abstrakčias problemas.	Vadovauti kitiems ir prižiūrėti jų veiklą darbo arba mokymosi aplinkoje, kai gali įvykti nenusėjami pokyčiai. Peržiūrėti ir tobulinti savo ir kitų veiklą.
6 lygmuo	Naujausios darbo arba mokymosi srities žinios, kurioms reikia kritinio teorijų ir principų supratimo.	Puikūs įgūdžiai, atskleidžiantys meistriškumą ir mokėjimą dirbti naujoviškai, reikalingi sprendžiant sudėtingas ir nenusėjamas specializuotos darbo arba mokymosi srities problemas.	Vykdyti sudėtingą techninę arba profesinę veiklą arba projektus, imantis atsakomybės už sprendimų priėmimą nenusėjamoje darbo arba mokymosi aplinkoje. Imtis atsakomybės už asmenų ir grupių profesinio tobulėjimo valdymą.
7 lygmuo	Labai specializuotos žinios, kurių dalis	Specializuoti problemų sprendimo įgūdžiai, reikalingi moksliniams	

	yra naujausios darbo arba mokymosi srities žinios, kuriomis grindžiamas originalus mąstymas ir (arba) moksliniai tyrimai. Kritiškas vienos srities ir skirtingų sričių sąveikos žinių suvokimas.	tyrimams atlikti ir (arba) naujovėms diegti, siekiant įgyti naujų žinių, sukurti naujas procedūras ir integruoti skirtingų sričių žinias.	
8 lygmuo	Pažangiausios darbo arba mokymosi srities ir įvairių sričių sąveikos žinios.	Puikiausi ir labiausiai specializuoti įgūdžiai ir metodai, įskaitant sintezę ir vertinimą, kurių reikia sprendžiant kritines mokslinių tyrimų ir (arba) naujovių srities problemas ir plečiant bei iš naujo apibrėžiant esamas žinias ir profesinę praktiką.	

1.3. Meistriškumo kvalifikacijų ir Lietuvos kvalifikacijų sandaros sąsajos

Rengiant meistriškumo kvalifikacijas, ūkio sektoriaus ekspertai yra laisvi pasirinkti, kokio LTKS lygmens ir kokios profesiniuose standartuose aprašytos kvalifikacijos gali būti papildomos meistriškumo kvalifikacijomis, išgryninant ir aprašant jų meistriškumo lygmenis. Taip pat įvairiuose ūkio sektoriuose gali prireikti aprašyti kompetencijas, kurių nėra profesiniuose standartuose, nes jos įgyjamos tik darbinėje veikloje (t. y. švietimo sistema dėl savo ribotumo laiko ir materialių bei žmogiškųjų išteklių atžvilgiu arba dėl to, kad tam tikroms kompetencijoms įgyti yra būtina darbinė patirtis, nespėja ir negali šių kompetencijų suteikti formaliojo švietimo programoms baigiantiems asmenims) – būtent tokių kompetencijų rinkiniai gali būti traktuojami kaip meistriškumo kvalifikacija.

Norint susieti meistriškumo kvalifikacijas su Lietuvos kvalifikacijų sandara, būtina suprasti, kad ji susideda tiek iš akademiųjų kvalifikacijų, tiek iš profesinių standartų aprašytų kvalifikacijų, kurias suteikia formaliojo švietimo sistema. Lietuvos kvalifikacijų sandara taip pat apima ir tarptautines kvalifikacijas, kurios yra pripažįstamos remiantis tarptautinėmis direktyvomis (pvz., architektas) ar tarptautinių konkrečiau ūkio sektoriaus ar jo dalies organizacijų (pvz., suvirintojas, muitininkas).

Akademines kvalifikacijos (formaliai pripažįstamos)	Profesiniuose standartuose aprašytos kvalifikacijos (I–VIII lygmens)	Lietuvos kvalifikacijų sandara (LTKS)	Tarptautinės kvalifikacijos (preliminariai I–VIII lygmens) (gali būti neformalios)	A ūkio sektoriaus meistriškumo kvalifikacijos, kurios gali būti įvairių lygmenų (neformalios, papildomai įgytos darbinėje veikloje)
Aukštojo mokslo III pakopa	8	8	8	<i>Netaikytina</i>
Aukštojo mokslo II pakopa	7	7	7	<i>Netaikytina</i>
Aukštojo mokslo I pakopa	6	6	6	6A 6B 6C... 6n
Aukštojo mokslo nesuteikiantis mokymas	5	5	5	5A 5B 5C... 5n
Povidurinis mokymas	4	4	4	4A 4B 4C... 4n
Vidurinis ugdymas	3	3	3	3A 3B 3C... 3n
Pagrindinis ugdymas	2	2	2	<i>Netaikytina</i>
Pradinis ugdymas	1	1	1	<i>Netaikytina</i>

2 pav. Meistriškumo kvalifikacijų galima vieta bendroje Lietuvos kvalifikacijų sistemoje

Kokios meistriškumo kvalifikacijų sąsajos su Lietuvos kvalifikacijų sandara sieks, sprendžia atitinkamo ūkio sektoriaus ekspertai, kuriantys konkretaus ūkio sektoriaus meistriškumo kvalifikacijų posistemę. Meistriškumo kvalifikacijų palyginamumas su LTKS leis lengviau palyginti ir pripažinti kompetencijas ir kvalifikaciją formaliojo švietimo sistemoje ar palyginti kompetencijas (kvalifikacijas) su kitomis neformaliomis kompetencijų (kvalifikacijų) sistemomis. Verta atkreipti dėmesį, kad siekiant formalizuoti meistriškumo kvalifikaciją, pvz., norint ją įtraukti į atitinkamo ūkio sektoriaus profesinį standartą, kvalifikacijos aprašui bus taikomi formalieji reikalavimai, kuriuos Lietuvoje nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

2. Rekomendacijos meistriškumo kvalifikacijoms susieti su Lietuvos kvalifikacijų sandara

Siekiant meistriškumo kvalifikacijas susieti su LTKS svarbu:

- aiškiai, naudojant aktyvius veiksmažodžius formuoti kompetencijas (daugiau informacijos skyriuje „Meistriškumo kvalifikacijų aprašymo procedūrų vadovas“);
- aprašant kvalifikacijas laikytis LTKS lygmenis apibrėžiančių kriterijų, t. y. turi matytis, kaip pasireiškia ir kuo išsiskiria darbuotojo veiklos savarankiškumas, sudėtingumas ir kintamumas (daugiau informacijos skyriuje „Meistriškumo kvalifikacijų lygmenų nustatymo gairės“ ir 3 lentelėje, žr. žemiau);
- gerai išanalizuoti patvirtintus profesinius standartus: įvertinti, kokius profesinius standartus ir kvalifikacijas teoriškai galėtų atitikti meistriškumo kvalifikacija (daugiau informacijos skyriuje „Meistriškumo kvalifikacijų susiejimo su profesiniais standartais ir juose aprašytomis kvalifikacijomis gairės“).

3 lentelė. **Meistriškumo kvalifikacijų lygmenims aprašyti galima pasitelkti loginę struktūrą, naudojant LTKS lygmenų aprašymo kriterijus**

Meistriškumo kvalifikacijos ir jų lygmenys:	Veiklos charakteristikos		
	<i>Veiklos savarankiškumas</i>	<i>Veiklos sudėtingumas</i>	<i>Veiklos kintamumas</i>
Žemiausias meistriškumo kvalifikacijos lygmuo			
...			
...			
Aukščiausias meistriškumo kvalifikacijos lygmuo			

Šaltiniai

1. Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimo su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara ir Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sandara ataskaita. 2012.
2. Tūtlys, Vidmantas (2012). Kvalifikacijų priskyrimo Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenims studija. VDU.